
A Brüsszel Ia rendelet problémái az Európai Unió Bíróságának esetjoga tükrében

Károlyi Kristóf*

Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, noha már több mint hét éve hatályban van, annak alkalmazásával kapcsolatban a mai napig számos kérdés kerül az Európai Unió Bírósága elé. A tanulmány bemutatja a rendelet értelmezésével kapcsolatban a Bíróság döntéseit különös tekintettel a rendelet tárgyi hatályára, valamint a joghatósággal összefüggő kérdések viszonyában, amelyen belül foglalkozik a kizárólagos és különös (szerződéses és kártérítési ügyekkel összefüggő) joghatósággal.

Kulcsszavak: különös joghatóság, joghatóság fogyasztói szerződések esetén, károkozó esemény helye, kár bekövetkeztének a helye

Recent questions of the Brussels I Regulation in the light of the case law of the Court of Justice of the European Union

Although the Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters has been in force for more than seven years, many questions on its application are still being raised before the Court of Justice of the European Union. This paper describes the most important decisions of the Court of Justice in relation to the interpretation of the Regulation with reference to its scope and jurisdiction rules, especially the special and exclusive jurisdiction rules in case of contractual and tort law cases.

Keywords: special jurisdiction, jurisdiction over consumer contracts, place where the damage occurred, place of the event giving rise to damage

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2023.1.158>

1. A témaválasztás és probléma felvetésének indoka

a Brüsszel Ia rendelet¹ – továbbiakban: rendelet - a határokon átívelő polgári peres ügyek alaprendelete: meghatározza a joghatóságot, azaz, hogy melyik állam bíróságának joga és kötelessége nemzetközi elemet tartalmazó perben eljárni, valamint rendelkezik a határozatok kölcsönös elismeréséről és végrehajtásáról az Európai Unióban. A rendelet a 2015. január 10. napján vagy azt követően induló

* Bírósági fogalmazó, Budapest Környéki Törvényszék.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás)

eljárásokban alkalmazandó², az ezt az időpontot megelőzően indított eljárásokban a Tanács 44/2001/EK rendeletét³ kell irányadónak tekinteni.

A tanulmány a rendelet tárgyi hatályával, valamint a joghatósággal összefüggő kérdéseket vizsgálja, amelyen belül foglalkozik a kizárólagos és különös (szerződéses és kártérítési ügyekkel összefüggő) joghatósággal.

A tanulmány célja a rendelettel kapcsolatos, kiemelt fontosságú, az Európai Unió Bírósága – továbbiakban Bíróság - eseti döntéseinek bemutatása és jövőbeni jogalkalmazásra gyakorolt következményeinek feltárása, ugyanis hipotézisem szerint a rendelet gyakorlati alkalmazása a jogalkalmazók oldalán számos értelmezési kérdést vet fel, amit mi sem bizonyít jobban, hogy bár a rendelet alkalmazása óta nem telt el még egy évtized sem, mégis az Európai Unió Bírósága határozataiban a rendeletet folyamatosan értelmezi és magyarázza.

A témaválasztás és problémafelvetés indoka tehát, hogy az elemzett és megmagyarázott bírósági döntésekből a tanulmány olyan konzekvenciákat, összegző megállapításokat vonjon le, amely a jogalkalmazónak a rendelet alkalmazásával kapcsolatosan jogértelmezési segítséget ad és amelyekre a jövőben figyelemmel kell lenniük.

A tanulmány kutatási módszere kvalitatív dokumentum és tartalomelemzés, azáltal, hogy a tanulmány a rendeletben használt fogalmakat ütközteti a gyakorlati életben felmerült problémákkal és ezek megoldására, feloldására segítségül hívja a Bíróság eseti döntéseit, amelyen keresztül a felvetett problémát szisztematikusan elemzi, feldolgozza, ezáltal a rendeletet lényegében továbbfejleszti, annak tartalma vonatkozásában a jogalkalmazó számára hasznosítható következtetéseket fogalmaz meg.

2. A rendelet tárgyi hatályával kapcsolatos problémák

A rendelet tárgyi hatálya a polgári és kereskedelmi ügyekre korlátozódik, azonban a rendelet nem terjed ki különösen az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre, vagy az államnak a közhatalmi jogosítványai gyakorlása (*acta iure imperii*) során végrehajtott intézkedéseire vagy mulasztásaira vonatkozó felelősségre.⁴

A polgári és kereskedelmi ügyek fogalmát azonban a rendelet nem tisztázza. A Bíróság joggyakorlata szerint az uniós jog alapján a tárgyi hatályt önállóan, a rendelet céljára és felépítésére, valamint a nemzeti jogrendszerek összességéből következő alapelvekre hivatkozással összhangban kell azt meghatározni.⁵ A rendelet a polgári és kereskedelmi ügyek meghatározásának tág fogalmát vetíti előre amikor

² Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 66.cikk (1) bekezdés, 81.cikk

³ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 1. cikk (1) bekezdés

⁵ Joghatóság az átdolgozott Brüsszel I rendeletben, Kommentár, szerkesztő: Országos Bírósági Hivatal, 27.o.

kimondja, hogy a hatályának ki kell terjednie valamennyi jelentős polgári és kereskedelmi ügytípusra, eltekintve egyes, pontosan meghatározott ügyektől.⁶ Érdekességként megemlíthető, hogy a kereskedelmi ügy kategóriája nem bír önálló értelemmel, azt a polgári ügy részhalmazaként kell értelmezni.⁷

A gyakorlatban különösen problémásnak látszik a magánjogi jogviták elhatárolása a közjogi jellegű jogvitáktól. E tekintetben a Bíróság megerősítette és pontosította korábbi álláspontját a Movic BV-ügyben.⁸ Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés arra vonatkozott, hogy a polgári és kereskedelmi ügyek fogalmába beletartozik-e az a kereset, „amelyet valamely tagállam hatóságai valamely más tagállamban letelepedett eladók vagy szolgáltatók ellen indítanak és amelynek keretében e hatóságok elsődlegesen az állítólagosan jogellenes tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot képező jogsértések fennállásának a megállapítását és azok megszüntetésének az elrendelését kérik.”⁹

A Bíróság kiemeli, hogy önmagában az a tény, hogy hatóság áll szemben magánszeméllyel, nem zárja ki a rendelet alkalmazhatóságát, ugyanakkor a rendelet nem alkalmazható abban az esetben, amikor a hatóság közhatalmat (public powers) gyakorol.¹⁰ A Bíróság már korábban több eseti döntésében is kimondta, hogy kereskedőknek a fogyasztókkal kötött jogügyletei tisztességtelen voltának megállapítása iránt indított per, mivel magánjogi jogviszonyokat tesz bírósági felülvizsgálat tárgyává, ezért a polgári ügyek fogalmába tartozik.¹¹ Önmagában az a körülmény, hogy valamely hatáskört jogszabály állapít meg, nem döntő jelentőségű annak megítélésekor, hogy a hatóság közhatalmat gyakorolt-e, valamint a közérdek védelme nem tévesztendő össze közhatalmi jogkör gyakorlásával.¹² Az ítélet iránymutatást ad arra vonatkozóan is, hogy közhatalmi jogkör fennállása akkor állapítható meg, ha bizonyos bizonyítékoknak a hatóság által történő felhasználása miatt e hatóság már nincs konkrétan ugyanabban a helyzetben, mint egy magánjogi jogalany lenne egy hasonló jogvita keretében.¹³ A fentieknek megfelelően, ha egy tagállami hatóság indít keresetet más tagállamban letelepedett szolgáltatót nyújtóval szemben a jogellenes kereskedelmi gyakorlat megállapítása érdekében, úgy az polgári és kereskedelmi ügynek minősül és a rendeletet az eljáró tagállami bíróságnak alkalmaznia kell.

A Bíróság az LG-ügyben¹⁴ is megerősíti, hogy a rendelet alkalmazandó hatóság és magánszemélyek közötti viszonyok elbírálásakor abban az esetben, ha a bírósági jogorvoslati kérelem „iure gestionis”, azaz az állam kereskedelmi tevékenységével

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) R. (10)

⁷ Joghatóság az átdolgozott Brüsszel I rendeletben, Kommentár, szerkesztő: Országos Bírósági Hivatal, 28.o.

⁸ A Bíróság ítélete 2020.07.16 (C-73/19) – Movic BV

⁹ uo. [31]

¹⁰ uo. [35]

¹¹ uo. [41]

¹² uo. [47] és [53]

¹³ uo. [57]

¹⁴ A Bíróság ítélete 2020.05.07 (C-641/18) - LG

összefüggő¹⁵ aktusokra vonatkozik és nem, amikor a hatóság közhatalom gyakorlása keretében jár el¹⁶, ugyanis a közhatalom gyakorlása során a közhatalmat gyakorló fél többletjogosítványokkal rendelkezik, és ezáltal az jogügylet már kívül esik a polgári és kereskedelmi ügyek fogalmán.¹⁷ Annak meghatározása érdekében, hogy egy jogvitában a hatóság közhatalmat gyakorol-e, a benyújtott kereset alapján és az eljárás megindításának szabályai szerint kell döntést hozni. Ha a kereset alapja polgári jogi igény (pl.: szerződésen kívül okozott kárért való felelősség), akkor nem beszélhetünk közhatalom gyakorlásáról. Azt, hogy egy adott hatóság közhatalmat gyakorol-e, mindig az eljáró bíróságnak kell vizsgálnia.¹⁸

Érdemes megemlíteni, hogy több uniós rendelet¹⁹ is a „polgári és kereskedelmi ügyek” fogalmával jelöli ki tárgyi hatályát. Habár a polgári és kereskedelmi ügyek terjedelme az összes rendelet esetében, mely ekként jelöli ki alkalmazási körét, megegyezik, ugyanakkor figyelemmel kell lenni a tárgyi hatály meghatározásának további kritériumokra is, amely az egyes rendeletek esetében eltérőek lehetnek. Egy példával illusztrálva a kézbesítési rendelet esetében nem jelenik meg a családi vagy rokoni kapcsolatból eredő kötelezettség, mint kizáró tárgykör. Ebből következik, hogy egy ilyen irányú polgári ügyben például gyermektartásdíj megfizetése iránt indított perben a joghatóság meghatározására a Brüsszel Ia rendelet nem alkalmazható, hiszen ebben az ügycsoportban az Európai Unió külön joghatósági rendeletet alkotott²⁰, de a kézbesítési rendelet igen, bár a két rendelet tárgyi hatályának megfogalmazása megegyezik (polgári és kereskedelmi ügyek).

3. Az egyes joghatósági típusokkal kapcsolatos problémák

A tanulmány a rendelet hatályának vizsgálatát követően a különböző joghatósági típusokhoz²¹ kapcsolódó kérdéseket tárgyal, amelyek közül a kizárólagos és különös (szerződéses és kártérítéssel kapcsolatos) joghatósággal kapcsolatos problémákkal kapcsolatosan szintén számos eseti döntés született.

3.1. A kizárólagos joghatósággal kapcsolatos probléma. A kizárólagos joghatóság eseteit a rendelet taxatívén felsorolja. Ennek megfelelően valamely tagállam bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek az olyan eljárásokra, amelyeknek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog vagy ingatlan bérlete, illetve

¹⁵ Tímár Kinga: IMMUNITÁS ÉS JOGHATÓSÁG AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG AKTUÁLIS GYAKORLATÁBAN ELTE folyóiratok, Jogi Tanulmányok. Magánjogi Szekció. 2010. 14. évf. 3. sz. 53. o.

¹⁶ A Bíróság ítélete 2020.05.07 (C-641/18) – LG [33]

¹⁷ uo. [34]

¹⁸ uo. [60]

¹⁹ Például: kézbesítési rendelet, bizonyításvizelési rendelet, kis értékű követelések európai eljárása, európai fizetési meghagyásos eljárás, stb.

²⁰ A példa esetében ez az alábbi rendelet: A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről

²¹ Pl.: kizárólagos, különös, kikötött (megállapodott) stb.

haszonbérlete, abban a tagállamban, ahol az ingatlan található.²² Nehézséget okozhat annak megítélése, hogy egy ingatlannal kapcsolatos vagy ingatlanon fennálló jog mely esetekben minősül dologi (in rem) jognak és mely esetekben kötelmi jognak (in personam).

Az Ellmes Property Services-ügyben²³ a Bíróságnak arra kellett válasz adnia, hogy ingatlanon fennálló dologi jogra vonatkozó ügynek kell-e tekinteni egy társasházi lakástulajdonos olyan keresetét, amely annak megtiltására irányul, hogy egy másik társasházi lakástulajdonos társasházi lakóingatlanának a rendeltetését önhatalmúlag, a többi társasházi tulajdonostárs hozzájárulása nélkül megváltoztassa.²⁴ A Bíróság álláspontja szerint a kérdés megválaszolásához és eldöntéséhez annak vizsgálata szükséges, hogy a kérdéses jog mindenkivel szemben (erga omnes hatállyal) kifejti-e joghatását vagy arra csak a kötelezettel szemben lehet-e hivatkozni.²⁵

Ez a döntés arra világít rá, hogy az ingatlan önmagában nem ad választ a kizárólagos joghatóság kérdésére, hiszen az csak az ingatlanhoz kapcsolódó dologi jog esetén bír relevanciával, míg az ingatlanhoz kapcsolódó kötelmi jog esetén a joghatóság kérdése további vizsgálatokat igényel.

3.2. A szerződéses joghatósággal kapcsolatos problémák. A Bíróság a Ryanair DAC-ügyben²⁶ az engedményezés joghatásait vizsgálta a joghatóságra, ha a joghatóságot előzetesen fogyasztói szerződésben kötötték ki a felek. A konkrét esetben arról volt szó, hogy érvényes-e az az ír tagállami bíróságot kikötő joghatósági rendelkezés, melyet a fogyasztó és a Ryanair online szerződése tartalmazott, ha utóbb követelését a fogyasztó követeléskezelőre átruházza. A tisztánlátás érdekében kiemelendő, hogy főszabály szerint a joghatóságról történő megállapodás fogyasztói szerződések esetén csak különleges feltételek esetén érvényes²⁷, azonban a rendelet a fuvarozási és személyszállítási szerződéseket kiveszi a fogyasztói szerződésekre vonatkozó rendelkezések hatálya alól²⁸, így a Ryanair ír joghatósági kikötése érvényesen történt (külön vizsgálendő azonban, hogy a kizárólagos joghatóságot kikötő feltétel megfelel-e a 93/13 irányelv²⁹ szerinti tisztességtelen szerződési feltételnek, mely abban az esetben valósul meg, ha a feltétel jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó

²² Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 24. cikk 1.pont

²³ A Bíróság ítélete 2020. 11. 11. (C-433/19) – Ellmes Property Services

²⁴ uo. [20]

²⁵ uo. [26]

²⁶ A Bíróság ítélete 2020.11.18. (C-519/19) – Ryanair DAC

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 19.cikk (3) bekezdése (pl.: a megállapodás a jogvita keletkezését megelőzően jött létre)

²⁸ uo. 17.cikk (3) szakasz

²⁹ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről

kására^{30 31}). A Bíróság az ügyben úgy foglalt állást, hogy a joghatósági kikötés a szerződést kötő személyek közötti megállapodás, ennek megfelelően a követeléskezelőre csak akkor terjedne ki, ha ehhez külön hozzájárult volna (és a Ryanair is ismételt hozzájárulását adta volna). A Bíróság érvelése és joggyakorlata szerint az olyan joghatósági kikötés, amelyhez e harmadik személy nem járult hozzá, csak abban az esetben kötheti azt, ha az ügy érdemére alkalmazandó nemzeti jognak megfelelően a harmadik személy az eredeti szerződő fél valamennyi joga és kötelezettsége tekintetében annak jogutódjává vált, amely azonban jelen esetben nem következett be. A Bíróság a joghatósági kikötés tisztességtelenségére irányuló vizsgálatában azt állapította meg, hogy önmagában az a tény, hogy a szóban forgó jogvita felei nem minősülnek fogyasztónak, az nem zárja ki az uniós fogyasztóvédelmi jog hatálya alá tartozó jogi eszközök alkalmazását, mely azt a következtetést vonja maga után, hogy egyébként a joghatósági kikötés a fogyasztóval szemben érvénytelen volt. A fentieknek megfelelően az ügyben az általános szabályok szerinti különös joghatóságot kell alkalmazni („ha az eljárás tárgya egy szerződés, akkor a vitatott kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt” perelhető³²), amely jelen esetben azt jelenti, hogy ahhoz a bírósághoz kell a követeléskezelőnek a keresetét benyújtania, amelynek illetékességi területén a járat indulási vagy érkezési helye található.

A Flightright-ügyben³³ szintén légi személyszállítási szerződés volt a jogvita alapja, ahol szintén a fogyasztó részéről engedményezésre került sor, azonban teljesen más kérdéssel fordult a német bíróság az Európai Unió Bíróságához. Ebben az esetben a fogyasztó egy három szakaszból álló, két átszállással járó utazásra váltott jegyet (Hamburg→London→Madrid→San Sebastian). Az első, Hamburgot és Londont összekötő szakaszt a British Airways légitársaság bonyolította le, a Londont Madriddal, illetve a Madridot San Sebastiannal összekötő másik két szakaszt pedig az Iberia. Az első két repülési szakasz esemény nélkül bonyolódott le, a harmadik szakasz járatát ezzel szemben anélkül törölték, hogy a szóban forgó utasokkal azt megfelelő időben közölték volna. Emiatt a fogyasztó a Flightright társaságon keresztül kártérítés iránti keresetet nyújtott be Hamburgban. A Bíróságnak arra a kérdésre kellett válaszolnia, hogy a hamburgi bíróság rendelkezik-e joghatósággal a járat utolsó szakaszát üzemeltető légi fuvarozóval szemben benyújtott, és előtte folyamatban lévő per tekintetében. A Bíróság a kérdés megválaszolásának kulcsát a rendelet erre vonatkozó rendelkezése szerinti³⁴ teljesítési hely megfelelő értelmezésében látta. Ítéletében rávilágított, hogy a közvetlen légi járatokkal

³⁰ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről 3.cikk (1) bekezdés

³¹ A Bíróság joggyakorlata szerint igen, mert az irányelv melléklete 1.pontjának, q) alpontja ebben az esetben teljesül, azaz a bírósági jogorvoslat lehetetlenné válik vagy megnehezedik.

³² Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 7.cikk 1.pontjának b) alpontja

³³ A Bíróság ítélete 2020. 02. 13. (C-606/19) – Flightright

³⁴ 1215/2012 rendelet 7. cikke 1. pontja a) és b) alpontja: a vitatott kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt peresíthető, amely a szolgáltatás nyújtása esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés szerint a szolgáltatást nyújtották, vagy kellett volna nyújtani

kapcsolatban korábbi döntéseiben úgy határozott, hogy a repülőgépnél mind az indulási helyét, mind az érkezési helyét a légi szállítási szerződés tárgyát képező szolgáltatások elsődleges nyújtási helyének kell tekinteni. A közvetlen légi járat olyan esetre is vonatkozik, amelyben a két csatlakozó járatot magában foglaló repülőutat egyetlen egységes foglalás jellemez.³⁵ Ez jelen esetben a Bíróság érvelése szerint megvalósul, mert a vonatkozó rendelkezés nem azt jelenti, hogy „két személy között szerződés jön létre, hanem az az egyik fél által a másik felé szabadon vállalt olyan kötelezettséget feltételez, amelyen a felperes keresete alapul”. Márpedig, ha egy, az utassal szerződési jogviszonyban nem álló légi fuvarozó kötelezettségeket teljesít, akkor úgy kell tekinteni, hogy ezt a szóban forgó utassal szerződéses jogviszonyban álló személy nevében teszi³⁶, és ezáltal mint ki az érintett utasok szerződéses partnerei felé szabadon vállalt kötelezettséget teljesít.³⁷ A fentiek fényében tehát a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a spanyol légitársaság perelhető a német bíróság előtt is annak ellenére, hogy a légitársaság szerződésszegése egy Madrid-San Sebastian útvonalon történt, mert a teljesítési helyet egy, a több szakaszra bontott teljes útvonal tekintetében megerősített egységes foglalás által jellemzett repülőút esetében az első repülési szakasz indulási helye is alkothatja, ha az e repülési szakaszokon történő fuvarozást két különböző légi fuvarozó is végzi.³⁸

3.3. A kártérítés iránti keresetek joghatóságának kérdései. A kártérítéssel kapcsolatos joghatóság kapcsán a rendelet kimondja, hogy valamely személy a jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt perelhető, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.³⁹

A fenti megállapítás alkalmazása nehéz feladat elé állítja a jogalkalmazókat a személyiségi jogok megsértése esetén is. Az alkalmazás problémájának fő kérdése, hogy mely állam bírósága rendelkezik joghatósággal egy ügy eldöntésére, amelyben egy több tagállamban is megjelenő, elérhető médium megsértette egy vagy több magánszemély, illetve jogi személy személyiségi jogát, valamint jó hírnevét. A Bíróság korábbi döntései során⁴⁰ kidolgozta a mozaik-elvet az ilyen típusú problémák megoldására, majd ennek alkalmazását kiterjesztette az online térben⁴¹ elkövetett

³⁵ A Bíróság ítélete 2020. 02. 13. (C-606/19) – Flightright [26] és [27]

³⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 261/2004/EK rendelete (2004. február 11.) visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról, és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről 3. cikk (5) bekezdés

³⁷ A Bíróság ítélete 2020. 02. 13. (C-606/19) – Flightright [33] – [35]

³⁸ uo. [36]

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 7.cikk 2.pont

⁴⁰ Pl.: a Bíróság ítélete 1995. 03. 07. (C-68/93) - Shevill-ügy, amelyben megállapításra került az ún mozaik-elv alkalmazása (az esetről részletesen, a mozaik-elvről, valamint annak kritikájáról lásd: BARTÓKI-GÖNCZY BALÁZS: Joghatósági kérdések az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén, In: In Medias Res 2012/1, 93-99. o.

⁴¹ A Bíróság ítélete 2011. 12. 17. (C-509/09. és C-161/10. összevont ügyek) - eDate Advertising GmbH kontra X és Olivier Martinez, Robert Martinez kontra MGN Limited-ügyek, amelyben a Bíróság a korábbi

személyiségi jogsértésekre is. A Gtflíx-ügyben⁴² a Bíróság megállapította, hogy a korábbi joggyakorlatot nem befolyásolja az, ha a sérelmet szenvedett fél egyszerre jár el egyrészt az állítások helyreigazítása és az interneten közzétett tartalmak törlése érdekében, másrészt az ezen interneten való közzétételből eredő kárának megtérítése érdekében, akkor is minden egyes olyan tagállam bíróságai előtt kérheti az azon bíróság tagállamának területén okozott kár megtérítését, amelynek területén e megjegyzések hozzáférhetők vagy hozzáférhetők voltak, akkor is, ha e bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal a helyreigazítási és törlési kérelem elbírálására.⁴³ Ennek megfelelően kijelenthető, hogy ha egy személy egy olyan kommentet posztol az interneten, amelyben más személyiségi jogát sérti és amely komment az Európai Unió más tagállamaiban is elérhető, akkor alappal számíthat rá, hogy jogsértése miatt ezen tagállamokban perelheti őt a sérelmet szenvedett személy azon károk megtérítése iránt, amelyek a sérelmet szenvedett személyt az adott tagállamban érték⁴⁴, ugyanakkor az ügyben eljáró tagállami bíróság joghatóságát a sérelmezett kommentek eltávolítására, helyreigazítására további kritériumok szerint kell vizsgálni.⁴⁵

A Mittelbayerischer Verlag KG-ügyben⁴⁶ eljáró lengyel bíróság a probléma egy másik aspektusára tekintettel arra a kérdésre várt választ, hogy személyiségi jogainak egy internetes oldalon közzétett tartalom révén történő állítólagos megsértésére hivatkozó személy érdekeinek központja szerinti bíróság csak akkor rendelkezik-e joghatósággal a kereset elbírálására, ha e tartalom közvetlenül vagy közvetve lehetővé teszi a konkrét személy azonosítását. A Bíróság korábbi ítéleteiben már többször kifejtette, hogy a rendelet szövege egyaránt utal a károkozó esemény helyére és a kár bekövetkezésének helyére is⁴⁷, azonban jelen ügyben szereplő szituáció az internetes megjelenés miatt eltér a korábbi esetektől.

A Bíróság részletes válaszában egyrészt hivatkozott a rendelet preambulumban található kiszámíthatósági klauzúrára⁴⁸, mely kimondja, hogy a rendelet céljai között található jogbiztonság úgy érhető el, ha mind a per felperese és alperese is észszerűen kiszámíthatja, mely bíróság előtt indítható meg a kereset. Ezen észszerű kiszámíthatóság akkor állapítható meg, ha a bíróság és a jogvita közötti szoros kapcsolat megléte igazolható.⁴⁹ A szoros kapcsolatot nem kizárólag szubjektív, pusztán a jogaiban sértett személy egyéni érzékenységéből fakadó elemeken,

gyakorlatot fenntartotta, ugyanakkor egy további kapcsolóelvvvel egészítette ki azt, nevezetesen az „érdekek központjának helye” (centre of interests) szerinti perlési lehetőséggel

⁴² A Bíróság ítélete 2021.12.21 (C-251/20) – Gtflíx Tv

⁴³ A Bíróság ítélete 2021.12.21 (C-251/20) – Gtflíx Tv [43]

⁴⁴ <https://www.mccannfitzgerald.com/knowledge/disputes/defamation-is-a-significant-shift-in-the-criteria-for-determining-jurisdiction-at-eu-level-on-the-way>

⁴⁵ A Bíróság ezen megoldását több oldalról is érte kritika, erről részletesen értekeznek az alábbi tanulmány: <https://www.europeanpapers.eu/es/europeanforum/jurisdiction-concerning-actions-by-legal-person-for-disparaging-statements-on-internet-mosaic-approach>

⁴⁶ A Bíróság ítélete 2021.06.17 (C-800/19) – Mittelbayerischer Verlag KG

⁴⁷ uo. [29]

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 15. preambulumbekzdés

⁴⁹ uo. 16. preambulumbekzdés

„hanem olyan objektív és ellenőrizhető elemeken kell alapulnia, amelyek lehetővé teszik a konkrét személy közvetlen vagy közvetett azonosítását.”⁵⁰ Ha tehát a szoros kapcsolat, vagyis a jogaiban sértett személy közvetlen vagy legalább közvetett azonosítása nem áll fenn, úgy a különös joghatóság nem alkalmazható, hanem az általános szabályok szerint kell a joghatóságot kijelölni, ami az alperes lakóhelye, tartózkodási helye. Ekkor ugyanis a károkozó (jelen esetben: tartalom kibocsátója) észszerűen nem láthatja előre, hogy hol található a tartalom tárgyát képező személyek érdekeinek központja, így a perelhetőségének joghatósága nem kiszámítható. Ennek megfelelően, ha a sértett személye nem azonosítható konkrétan, csupán egy bár azonosítható, de széles csoporthoz való tartozása alapján keletkezett az igénye, úgy az nem alkalmas a joghatósági szabályok kiszámíthatóságára és a jogbiztonságára irányuló célok elérésére.⁵¹ Ellenben, ha a sértett személye beazonosítható, úgy az már megalapozza a rendelet szerinti különös joghatóságra vonatkozó rendelkezések alkalmazását.

A Booking.com BV-ügy⁵² arra a kérdésre adott választ, hogy hogyan kell eljárni abban az esetben, ha a felek között szerződéses kapcsolat áll fenn, de a felperes alperes meghatározott magatartása miatt (jelen esetben: erőfölénnyel való visszaélés) jogellenes károkozás miatt indít keresetet. A kérdés abban áll, hogy szerződéses felek közötti különös joghatóságra vonatkozó rendelkezések⁵³ helyett alkalmazható-e a jogellenes magatartásra vonatkozó joghatóság.⁵⁴

A Bíróság joggyakorlata szerint a jogellenes magatartásból fakadó ügyek fogalma magába foglal minden olyan kérelmet, amely egyrészt alperes felelősségének megállapítására irányul, másrészt amely nem kapcsolódik szerződéses igényhez.⁵⁵ Az ügy megoldása a Bíróság érvelése szerint annak meghatározásán alapul, hogy melyik kritériumok szerint kapcsolódik egy kérelem szerződéses igényhez. A Bíróság elvi hangsúllyal tartja fenn azt a gyakorlatát, miszerint „szerződéses igény fogalmába tartozik, ha az alperest a felpereshez kötő szerződés értelmezése elengedhetetlen az utóbbi által az előbbi terhére rótt magatartás jogszerű vagy – éppen ellenkezőleg – jogellenes voltának megállapításához.”⁵⁶ Következésképp tehát, amikor az igény megítéléshez nem szükséges a felek között fennálló szerződés értelmezése, mert például alperes törvény által előírt kötelezettséget szegett meg, akkor a kereset jogalapja a jogellenes károkozásból eredő felelősség, nem pedig a felek között fennálló szerződésesség. Az erőfölénnyel való visszaélést törvény tiltja a tisztességes verseny fenntartása érdekében, az ügy megítélésénél a felek közötti szerződéses kapcsolat értelmezése irreleváns. A fentiek eredményeképpen a Booking.com BV azon magatartása, hogy erőfölényével visszaélve kényszerítette felperest a kettejük között hatályban lévő általános szerződési feltételek

⁵⁰ A Bíróság ítélete 2021.06.17 (C-800/19) – Mittelbayerischer Verlag KG [42]

⁵¹ uo. [43]

⁵² A Bíróság ítélete 2020.11.24 (C-59/19) – Booking.com BV

⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás) 7. cikk 1. pont

⁵⁴ uo. 7. cikk 2. pont

⁵⁵ A Bíróság ítélete 2020.11.24 (C-59/19) – Booking.com BV [23]

⁵⁶ A Bíróság ítélete 2020.11.24 (C-59/19) – Booking.com BV [32]

módosítására, a versenytörvény megszegését jelenti és annak eldöntésére, hogy a per lefolytatására melyik bíróság rendelkezik joghatósággal, a rendelet jogellenes károkozás szerinti különös joghatósági szabályai irányadóak.

A Volkswagen AG-esetben⁵⁷ a Bíróságnak azzal a világszinten nagy hírértékkel bíró ügyben kellett állást foglalnia, amelyikben utóbb kiderült, hogy a Volkswagen számos eladott személygépkocsija esetében azok kibocsátását jogellenesen, szoftver beépítésével befolyásolta, amivel kárt okozott a vevőinek. A kérdést az ausztriai bíróság azzal kapcsolatban tette fel, hogy a rendelet jogellenes károkozás szerinti joghatósági rendelkezésének „hely” kifejezését („annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet”) úgy kell-e értelmezni, hogy az annak a helynek kell-e tekinteni, ahol a kár bekövetkezett, ha ez a kár kizárólag olyan pénzügyi veszteségből áll, amely a valamely másik tagállamban elkövetett jogellenes károkozás közvetlen következménye.

Ahogy jelen tanulmány a Mittelbayerischer Verlag KG-ügyben is említette, a Bíróság gyakorlata szerint a rendelet „ahol a káresemény bekövetkezett” szövege egyaránt utal a károkozó esemény helyére és a kár bekövetkezésének helyére is, a perlés megindításának helyszíne pedig a felperes választásán alapul. Jelen ügyben a kárt okozó esemény helye az a hely, ahol a kibocsátásgátló szoftverek beszerelésbe kerültek, azaz Németország, míg a kár bekövetkezésének helye pedig az a hely, ahol a hátrányos következmények jelentkeztek, amely az ilyen értékcsökkentett járműnek harmadik személytől történő megszerzésekor következik be, azaz Ausztria.⁵⁸ Ugyanakkor a Bíróság fenntartotta azt a korábbi érvelését, hogy a kár bekövetkezésének helyét nem lehet olyan kiterjesztő módon értelmezni, hogy minden olyan helyet magában foglaljon, ahol megjelenhetnek az olyan cselekmény hátrányos következményei, amely egy másik helyen már ténylegesen, érzékelhetően bekövetkezett kárt okozott.⁵⁹ A német autógyár ausztriai perelhetősége megfelel a már tárgyalt észszerű kiszámíthatóság elvének is, „mivel a tagállamok egyikében működő gépjárműgyártónak, amely más tagállamokban forgalomba hozandó járműveken végez tiltott manipulációkat, észszerűen számítható arra, hogy ezen államok bíróságai előtt indulnak ellene keresetek.”⁶⁰

A Bíróság döntése alátámasztása céljából kifejtette véleményét a kárral kapcsolatban is, miszerint az esetben felmerült kár nem minősül tisztán vagyoni kárnak, tekintet nélkül arra, hogy konkrét euro összegben fejezték ki annak értékét, hanem inkább minden egyes jármű értékének csökkenéséből eredő kárról van szó.⁶¹ Ez azért lényeges, mert a tisztán vagyoni kár, amely például közvetlenül a felperes bankszámláján következik be, nem feltétlenül elegendő a lakóhelye szerinti bíróságok joghatóságának elismeréséhez (pusztán az a tény, hogy például felperes értékpapír-számlával rendelkezik egy államban, és az azon nyilvántartott részvények összege harmadik államban elkövetett jogsértés miatt csökken, úgy további

⁵⁷ A Bíróság ítélete 2020.07.09 (C-343/19) – Volkswagen AG

⁵⁸ uo. [23] – [24] és [35]

⁵⁹ A Bíróság ítélete 2020.07.09 (C-343/19) – Volkswagen AG [26]

⁶⁰ uo. [36]

⁶¹ uo. [34]

körülmények hiányában tehát annak a helynek a bírósága, ahol a bankszámla fennáll, nem minden esetben rendelkezik joghatósággal).

A tisztán vagyoni kár kapcsán a Bíróság a Verenigung van Effectenbezitters-ügyben⁶² ⁶³ fejtette ki álláspontját. Az amszterdami bíróság arra várt választ, hogy a kár bekövetkezésének helyét úgy kell-e értelmezni, „hogyan az olyan befektetési döntésekből eredő tisztán pénzbeli kárnak valamely befektetési számlán való közvetlen bekövetkezése, amelyeket tőzsdén jegyzett nemzetközi társaságtól származó, világszerte könnyen hozzáférhető, de valótlan, hiányos vagy megtévesztő információk nyomán hoztak, bizonyos körülmények között lehetővé teszi azon tagállam valamely bírósága joghatóságának a kár bekövetkezési helyére alapított megállapítását, amelyben a számlát vezető bank vagy befektetési vállalkozás működik, ha e társaságot e tagállamban nem terhelték jogszabályban előírt közzétételi kötelezettségek.”⁶⁴

A Bíróság kifejtette, hogy a kár bekövetkezésének helye az a hely, ahol az állítólagos kár ténylegesen megvalósult⁶⁵, de önmagában az a tény, hogy a károsultat pénzbeli következmények érik, nem indokolhatja a felperes lakóhelye szerinti joghatóság megalapozottságát⁶⁶. A kár ténylegesen megvalósulhat és ezáltal megalapozhatja azonban annak az országnak a joghatóságát, amelyikben a károsult bankszámlavezető bankja letelepedett, feltéve, hogy a kár a pénzügyi termék (pl.: részvény, certifikát) kibocsátójának az adott tagállamban előírt tájékoztatási kötelezettsége megszegésének, elmulasztásának az eredménye. Ez megfelel az előreláthatóság és az észszerű kiszámíthatóság feltételeinek, hiszen, ha a kibocsátó nem teljesíti a tájékoztatásra vonatkozó törvényi kötelezettségeit, úgy számítani kell rá, hogy ez ebbe befektető és kárt elszenvedő személyek tagállamuk bíróságai előtt fogják kártérítési igényeiket érvényesíteni. Ennek megfelelően és mint az alapügyben feltett kérdésre is vonatkozóan, ha tőzsdén jegyzett, értékpapírt kibocsátó társaságot az adott tagállamban nem terhelik jogszabályban előírt tájékoztatási-közzétételi kötelezettségek, akkor észszerűen nem is számíthat arra, hogy ezen tagállam bíróságai előtt perelhetik, így ezen tagállam bíróságai az ügy elbírálására joghatósággal nem rendelkeznek.⁶⁷

Az RH v Volvo Group España-ügy⁶⁸ arra a kérdésre adott választ, hogy kartelltevékenység által érintett piacon a kár bekövetkezésének helye alapján az a

⁶² A Bíróság ítélete 2021.05.12 (C-709/19) – Verenigung van Effectenbezitters

⁶³ Jelen ügyben a British Petrol hollandiai befektetői nevében indított az arra felhatalmazott holland társaság kollektív keresetet azt állítva, hogy a BP által bérelt, Mexikói-öbölben található olajfúró torony 2010. április 20-án, több ember életét is okozó felrobbanását követően a BP nem adott befektetőinek megfelelő tájékoztatást egyrészt a 2010. április 20-i olajkiömlés előtti biztonsági és karbantartási programjairól, másrészt az olajkiömlés mértékéről, harmadrészt a BP ezen olajkiömléssel kapcsolatos szerepéről és felelősségéről, aminek ismeretében a BP-részvények BP-részvényesek általi kedvezőbb piaci áron történő megvételére, illetve eladására került volna sor vagy egyáltalán nem került volna sor, így kár érte őket.

⁶⁴ A Bíróság ítélete 2021.05.12 (C-709/19) – Verenigung van Effectenbezitters [22]

⁶⁵ uo. [31]

⁶⁶ uo. [28]

⁶⁷ uo. [30] – [35]

⁶⁸ A Bíróság ítélete 2021.07.15 (C-30/20) – RH v Volvo Group España

bíróság rendelkezik-e joghatósággal és illetékességgel, amelynek illetékességi területén a vállalkozás, amely állítása szerint kárt szenvedett, a kartell-megállapodásokkal érintett termékeket megvásárolta, vagy az e vállalkozás által több helyen megvalósított vásárlások esetén az a bíróság, amelynek illetékességi területén e vállalkozás székhelye található.⁶⁹ Az ügy háttere az, hogy RH cordobai székhelyű társaság, amely attól a Volvo-csoporthoz tartozó vállalkozástól vett tehergépjárműveket, amellyel kapcsolatban az Európai Bizottság kimondta, hogy más vállalkozásokkal egyetemben kartell-megállapodásokat kötött. A magasabb vételárak miatt RH keresetet nyújtott be kárának megtérítése iránt, azonban nem a cordobai, hanem a madridi bíróságon.

A Bíróság kifejtette, hogy a megállapított jogsértés az Európai Unió egész piacára, így Spanyolországra is kiterjedt, így mint a kár bekövetkeztének egyik helye, spanyol bíróságnak van joghatása a jogvita elbírálására.⁷⁰ A bíróság nemzeti illetékességét tekintve a Bíróság megállapította, hogy a kár bekövetkeztének konkrét helye nemcsak a joghatóságot, hanem az eljáró bíróságot is meghatározza. Ugyanakkor ez nem zárja ki azt, hogy az igazságszolgáltatás érdekében nemzeti jogszabály egyes jogterületek komplexitása (pl.: versenyjog) miatt ügyek egy meghatározott csoportját kizárólagos illetékességgel bíró, szakosított bíróság hatáskörébe utalja.⁷¹ Ha ilyen kikötés nincs, akkor az alábbiak figyelembevételével kell az illetékességet meghatározni: amennyiben a károsult vevő kizárólag a szóban forgó, összehangolt megállapodásokkal érintett termékeket vásárolt meg egyetlen bíróság illetékességi területén, akkor a jogvita elbírálására ezen bíróság rendelkezik illetékességgel, míg, ha nem azonosítható egyetlen bekövetkezési hely a károsult vevő tekintetében (pl.: mert a vásárlások több helyen következtek be), akkor a károsult székhelye szerinti bíróság jogosult eljárni.⁷²

4. Összegzés

A polgári és kereskedelmi ügyek meghatározása speciális jogviszonyokban még mindig nem teljesen egyértelmű, különösen akkor, amikor valamilyen hatóság vagy az állam kereskedelmi tevékenységében vagy a közérdek védelmében lép fel. Különös körülménnyel kell ilyenkor a jogalkalmazónak a közhatalom gyakorlásának fogalmi elemeinek megvalósulását vizsgálnia.

A kizárólagos joghatóságot megalapozó ingatlanon fennálló jog dologi jellegének meghatározásakor a vizsgálatnak elsődlegesen arra kell irányulnia, hogy szóban forgó jog abszolút vagy relatív hatályú-e, illetve, hogy a jog erga omnes hatállyal nyújt-e védelmet a jog tulajdonosának.

Kikötött joghatóság esetében az engedélyes személyével szemben a kikötés nem hatályos, csak abban az esetben, ha a szerződő fél jogutódjává vált. Amennyiben egy repülőút (több) átszállást tartalmaz és az egyes állomások közötti utakat különböző légitársaságok bonyolítják le, úgy a legelső, induló helyszín illetékessége

⁶⁹ uo. [27]

⁷⁰ A Bíróság ítélete 2021.07.15 (C-30/20) – RH v Volvo Group España [29]

⁷¹ uo. [31] és [33] és [35] – [36]

⁷² uo. [40] – [41]

szerinti bíróság joghatóságát egy későbbi szakaszban történt szerződészegés is megalapozhatja.

A kártérítés iránti igények elbírálására vonatkozó joghatósági kérdések alapján megállapítható, hogy az esetek számottevő részében a kár bekövetkezésének a helye az, aminek a megállapítása a tagállami bíróságok számára problémát okoz. A Bíróság ítéletei alapján kijelenthető, hogy a tagállami jogalkalmazónak döntése során a rendelet céljaiból kell kiindulnia, nevezetesen, hogy biztosítsa az előreláthatóság és az észszerű kiszámíthatóság elvek teljesülését. Fontos kiemelni, hogy a joghatóság általános szabálya az alperes lakóhelyéhez igazodik, a kártérítés iránti igények különös joghatósági szabályai az általánoshoz képest kivételesek, így ezen különös joghatósági szabályok alkalmazásának feltételeit önállóan kell értelmezni a rendelet rendszerére és célkitűzéseire is figyelemmel.⁷³ A kártérítési ügyek esetén szabályozott különös joghatóság célja a jogvita és a kárt okozó esemény bekövetkezésének helye szerinti bíróságok közötti különösen szoros kapcsolat fennállása. E szoros kapcsolat fennállása az igazságszolgáltatás prudens működésére és a hatékony eljárásszervezésre tekintettel⁷⁴ igazolja a joghatóság általános szabályoktól eltérő meghatározását.

Az egyes esetek kapcsán megfogalmazott következtetések és javaslatok figyelembevételére véleményem szerint irányítóként szolgálhat a jogalkalmazó számára a rendelet megfelelő alkalmazásához.

Irodalomjegyzék

- Tímár Kinga: Immunitás és joghatóság az Európai Bíróság aktuális gyakorlatában, ELTE folyóiratok, Jogi Tanulmányok. Magánjogi Szekció. 2010. 14. évf. 3. sz. 53. o.
- Bartóki-Gönczy Balázs: Joghatósági kérdések az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén, In *Medias Res* 2012/1, 93-99.
- Defamation: Is a Significant Shift in the Criteria for Determining Jurisdiction at EU level on the Way?
<https://www.mccannfitzgerald.com/knowledge/disputes/defamation-is-a-significant-shift-in-the-criteria-for-determining-jurisdiction-at-eu-level-on-the-way>
- Fabrizio Marongiu Buonaiuti: Jurisdiction Concerning Actions by a Legal Person for Disparaging Statements on the Internet: The Persistence of the Mosaic Approach. *European Papers*, Vol. 7, 2022, No 1, European Forum, Insight of 29 June 2022, pp. 345-360
<https://www.europeanpapers.eu/es/europeanforum/jurisdiction-concerning-actions-by-legal-person-for-disparaging-statements-on-internet-mosaic-approach>

⁷³ A Bíróság ítélete 2021.12.21 (C-251/20) – Gtflifx Tv [23]

⁷⁴ uo. [24]